IORGA

SPRE ALTĂ VIAȚĂ POLITICA

DISCURS ROSTIT LA
ADUNAREA CETĂȚENEASCĂ
DIN
SALA „DACIA“ IN ZIUA DE 6 DECEMBRIE 1929

BIBLIOTECA „SUFLET ROMÂNESC“ No. 1
BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „BUCOVINA“ I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

N. IORGA

Spre altă viaţă politică

Discurs rostit la

ADUNAREA CETĂŢENEASCĂ

din Sala «Dacia» în ziua de 6 Decembrie 1929

Tipografia „Bucovina", I. E. Torouţiu
Bucureşti, Strada Gr. Alexandrescu, 4

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREŞTI
BIBLIOTECA INST. IST. N. IORGA
Cota
Inventar 23157

Spre altă viață politică

DISCURSUL Dlui . Prof. N. IORGA
Rostit la Adunarea Cetățenească din Sala „Dacia"
în ziua de 6 Decembrie 1929 (Sf. Niculae)

Domnii mei, eu am datoria să vă arăt de ce v-am răpit câteva ceasuri, într'o zi care este pentru mulți o zi de sărbătoare, și care ar fi putut fi zi de sărbătoare și de odihnă și pentru mine (aplauze, ovațiuni).

După aceia vor vorbi și persoane cari au cu mine legătura de partid, dar pe care ie rog încă odată să uite că au legătura de partid și să vorbească așa ca și cum nu m'ar fi cunoscut niciodată, ca și cum m'ar fi cunoscut acum întâiu, așa cum și-ar lua inspirațiunea numai dela nevoile tuturor, și să nu se gândească nici câtuși de puțin la munca lor politică și până acum și la drepturile pe care le pot avea.

Cred că este pentru întâia oară când, pentru o discuție de asemenea natură, au fost chemați oameni cu socoteală, oameni cu scaun la cap, cu simț de răspundere. Uitați-vă în sala aceasta. Nu este nimeni din pu-

blic care să fi venit aici dintr'o obligaţie, şi doar ştiu eu foarte bine cum se adună ţăranii pentru celelalte întruniri, ţărani prinşi în capcană, lângă muncitori înşelaţi şi oameni de club cari au datoria de a veni, orice s'ar spune şi oricare ar fi scopul care se urmăreşte.

SCOPUL INTRUNIREI

Intâiu voiu vorbi eu, pentru a vă arăta de ce mi-am permis să vă rog a veni aici, după aceia voiu asculta pe ceilalţi vorbitori, şi, după ce-i voiu asculta, voiu fi gata să-mi schimb părerile mele, dacă ele vor fi greşite, poate vorbi şi cineva care să facă parte dintr'o organizaţie de partid şi care-şi dă sama de ce organizaţiunile de partid care cuprind şi oameni cuminţi, foarte dese ori, nu pot lucra în folosul ţării, de oarece au mâinile şi picioarele legate, dacă-şi dau sama de tragedia care este în fiecare partid, şi în partidul care guvernează, şi în partidele care gândesc să guverneze. După aceia voiu lua cuvântul din nou, la sfârşit, pentru ca să rezum rezultatele acestei desbateri, acestui parlament cetăţenesc, — în alt înţeles decât celălalt (aplauze), fiindcă, în orice caz, dv., sunteţi permanenţi şi eu nu am nici puterea de a vă disolva, nici de a vă cere demisiile (aplause prelungite). Vă voiu spune încă de la început care este gândul mieu.

Va mai fi încă o întrunire înainte de a pleca pentru două luni în străinătate. Unele ziare reprezintând vechi partide de guvernământ și care de atâta vreme ar fi putut căpăta noțiunea dreptății și a rușinii au spus că mă duc în străinătate ca să mănânc banii țării, pentru odihna și pentru vanitatea mea. Dar ziceți dv., ceia ce ziceam și eu în sufletul mieu că sunt într'adevăr oameni cărora ar putea să le fie rușine obrazului, cel puțin atâta cât trebuie ca să nu mi se opună mie ca patriot d-l Fagure, și să nu mi se opună mie în calitate de cugetător d. Ionaș Grădișteanu.

POLITICA PASIUNILOR RELE

Dar, mă rog, eu nu am intenția aici de a judeca oamenii, căci sunt lucruri așa de grave în ce privește problemele deschise înaintea noastră, încât nu este vreme să stăm la judecata oamenilor.

Domnilor, politica noastră este, spre rușinea țării, și spre rușinea continentului în care ne găsim, zgândărirea tuturor pasiunilor rele și exploatarea tuturor acțiunilor stricătoare, iar partea cea bună este înăbușită și isprăvește prin a fi distrusă cu desăvârșire, (aplauze). Vom mai căuta să ne mai adunăm, și în adunările acestea voiu ruga să vină și președinții tuturor organizațiilor, de orice categorie, care există aici în București. Dacă

pot, să vină și din alte părți, pentru ca acei cari reprezintă viața organizată a societății. iar nu indivizi răzleți, să vină fiecare și să aducă și suferințele pe cari noi nu le cunoaștem îndeajuns, și mijloacele de îndreptare pe care singuri nu le putem găsi. Fiindcă eu nu cred, cum se crede de obiceiu, că, având în buzunar o serie oarecare de legi și făcându-le să treacă prin Parlament schimbi societtea.

Societatea nu se poate schimba decât pentru dânsa și cu dânsa, învățând noi în fiecare moment dela dânsa, iar nu cuprinzând-o pe dânsa în anumite formule de legi, de care adeseori nu are nevoie sau pe care nu le poate aplica.

După aceasta iată motivul pentru care v'am rugat să veniți aici: Din când în când eu mă duc în străinătate, și mă duc cu plăcere. Este într'adevăr, o vreme când cineva călătorește cu mare bucurie, dar vârsta aceasta nu mai este vârsta mea. La vârsta mea omul se cere tot mai mult acasă la dânsul, între ocupațiile lui, și vă asigur că nu-mi este plăcut să-mi las țara la care țin — și cred că și dușmanii mei sunt convinși de aceasta, chiar când n'o spun, — la care țin cel puțin atâta cât ține cel mai rău dintre dânșii, (aplauze prelungite).

NOI ȘI STRAINATATEA

Nu este o plăcere să călătorești, dar adeseaori trebue să înfățișăm țara noastră, și eu, așteptând și așteptând cu nerăbdare unul

mai bun decât mine, sunt silit s'o înfăţişez eu cu ceia ce pot, şi, nu numai atât: caut să pot mai mult, dar pentru moment atâta pot.

Ei bine, domnilor, de câte ori mă întorc din străinătate — şi acesta este motivul principal al chemării dv., aici, dar mai este unul despre care îmi veţi da voie să vorbesc, deşi omul eminent, cu care am convorbit, şi care mi-a promis că va veni şi dânsul aci, pentru un moment nu este de faţă; nu mă voiu sfii să-i spun numele, deoarece cred că nu se va supăra, — de câteori zic, mă întorc din străinătate, am o mare durere. Era o vreme în România Mică, era o vreme când, făcând comparaţie între ceia ce vedeam aiurea şi ceia ce vedeam la noi, simţiam o mare bucurie constatând că mai bine este la noi. Vă mărturisesc, aveam sentimentul acesta, dar îl mai avea şi câte un altul. Iată, mulţi dintre dv. — fiindcă sînt aci în cea mai mare parte oameni de oarecare vârstă — mulţi dintre dv. veţi fi cunoscut pe acel mare om de bine, care a fost deseori împedicat în faptele lui bune, pe care ştia să le facă, care a fost Spiru Haret. Intr'un rând mersese Spiru Haret în Spania şi, întors de acolo, spunea la toată lumea: „Doamne, cu cât este mai bine la noi!". Pentru poporul spaniol care este aşa de strâns legat prin sânge cu noi, îmi părea rău, — declar de la început că nu se poate spune aşa ceva, pentru că acum noi suntem cu mult inferiori ca realisări actuale.

EVOCARI DIN TRECUT

Ce bien îmi părea însă atunci pentru noi, şi câtă mulţămire sufletească simţiam când treceam graniţa şi vedeam paza bună a graniţei, când vedeam soldaţii frumos îmbrăcaţi în uniforme totdeauna curate, cu un sentiment de mândrie. Şi nu este unul dintre dv., care să nu se fi bucurat când se spunea în străinătate că România are una dintre cele mai frumoase infanterii de pe lume, că are o cavalerie bunişoară şi o artilerie admirabilă. Aţi apucat şi dv., vremurile când pretutindeni erau imnuri de laudă pentru Armata Românească şi pentru pregătirea ei, şi când vedeai oameni buni, oameni de treabă, oameni mulţămiţi, cari plătiau impozitele atât cât le puteau plăti. Era o viaţă economică normală, iar politica o făceau, înainte de această nenorocire de sufragiu universal, o făceau câţiva oameni cari se stricau prin această politică. Acum din nenorocire toată naţiunea face politică, până la fund, şi face o politică în stare să strice toată naţiunea. Nu mai este omul pentru ţară, există numai omul pentru club, şi aceasta este nenorocirea (aplauze prelungite).

ODINIOARA ŞI ACUM

Pe vremurile acelea, cu cât înaintai în ţară, cu atât ţi se lărgia sufletul văzându-i şi frumuseţile şi libertatea. Ei bine, acum cu o

strânsoare de inimă, — mai mult acum decât oricând, — cu o strânsoare de inimă pe care n'o pot exprima prin cuvinte, m'am întors în ţara mea. M'am întors bolnav de ceia ce am văzut, pentru că de la cel dintâiu pas, oricare dintre noi simte acest lucru, că lăsăm în nădejdea lui Dumnezeu să îndrepte ţara, iar noi perseverăm pe căi de rătăcire ca să ridicăm sus mediocrităţile politicei româneşti.

VIAȚA DE AIUREA

Am venit acum din Catalonia, de la Barcelona. — Catalonia, d-lor, este o țară de stâncă, stâncă pe care s'a așternut o uşoară căptușeală de pământ roditor. Ei bine, nu există în toată țara aceasta măcar o sută de metri pătraţi, cari să nu fie lucraţi, și să nu fie lucraţi după cele mai bune metode de agricultură, romană, arabă, bizantină, contimporană. Timp de vre-o zece zile cât am stat acolo, nu am văzut un om leneș, un om desgustat, zdrenţăros, care să-și arate ori descurajarea ori sărăcia lui. La ceasurile opt și jumătate — acolo lumea se trezește târziu, dar firește că nu v'am adunat aici ca să vă vorbesc pe larg de ceiace este acolo; trebuie însă să vă spun ceiace m'a îndemnat ca să vedem ce putem face, prin comparaţie, — este un val de lume care pleacă la muncă. Ce frumos spectacol! Vă spun aceste lucruri

cu durere, pentru că eu nu las o țară sigură copiilor mei, eu las copiilor mei o problemă, o dureroasă problemă. Noi cei cari înălbim, nu ne vom putea odihni în mormânt când va veni ceasul morții. Noi ceia ce am făcut, am făcut-o cu tot sufletul nostru, dar nu am făcut-o pentru ca acei cari se perindează după noi să mănânce munca noastră (aplauze prelungite).

La ceasurile opt şi jumătate dimineața, spuneam este un val de lume care pleacă la muncă: fiecare-şi are locul lui, cu o chibzuială admirabilă. Un număr de oameni patrioți, așa numita mancomunitate catalană, au căpătat de la un vechiu guvern dreptul de a întrebuința veniturile a patru județe și de a face ceia ce este capabilă a face mintea şi inima lor. Ei bine, în nouă ani de zile dintr'o țară înapoiată s'a făcut o minune. Pe un pământ care nu este ca al nostru, cu o rasă care nu este superioară rasei noastre și cu mijloacele acestea restrânse, în nouă ani de zile s'a făcut din această țară una din cele mai frumoase țări de pe lume. Pleacă oamenii la opt și jumătate bucuroși la lucru, muncesc din toată inima, se întorc înapoi bucuroși, se odihnesc, pleacă din nou după masă, pentru ca să vină noaptea mulțămiți la casele lor. Intr'o săptămână, nu am văzut femei insultate pe stradă, nu am văzut spectacolul rușinos de plebe zgomotoasă pe care îl prezintă Bucureștii pe calea Victoriei, de îndată ce este o

rază de soare. Toţi netrebnicii şi netrebnicele acestea ar trebui mânaţi cu biciu de foc la muncă (aplauze prelungite).

Aceasta este ceia ce am văzut eu acolo: şcoli, spitale, aşezăminte publice de toată frumuseţea. Unde este statul, este ordinea, este rânduiala, este mulţămirea. Este atâta însufleţire la poporul acesta de pe urma a nouă ani de bună guvernare, încât nu se poate descrie.

DESPRE DICTATURA

După aceşti nouă ani, a venit dictatura, care și ea a făcut mult bine. Dar dictatura este ca pentru ţara aceia, ca pentru omul acela, și nu așa cum şi-o închipuie unii că se poate strămuta pentru oricine și oricare ar fi împrejurările în care s'ar găsi o ţară. Aceasta e o mare greşală, şi cine face greșeala aceasta, dar este onest, să vină la altă părere, iar cine are părerea aceasta neonest, pentru viitor trebue să-l împiedicăm de a se juca şi cu ultimele speranţe ale ţării (aplauze prelungite şi îndelung repetate).

Intrigă pe de o parte, aţâţare a maselor pe de altă parte, mijloace de a ajunge cineva astfel la guvern şi de-a impune ţării guvernarea aceasta fără îndoială că nu mai trebuiesc făcute. Nu pronunţ nume nici de oameni, nici de partide; eu judec după capul meu, şi dacă se găseşte cineva care să mă

convingă că nu am dreptate, îi voiu primi părerile. Pentru că după cum știți, sunt în mare parte și altceva decât un om amestecat în viața politică; eu sunt și un om de știință și noi în știință suntem deprinși să ni verificăm părerile și să le schimbăm. Chiar dacă un copil a făcut o descoperire, oamenii de știință sunt foarte bucuroși să și-o apropie și să-și schimbe părerile de până atunci, dacă descoperirea este în adevăr bună.

IN CATALONIA ȘI IN ALTE PĂRȚI

In Catalonia, d-lor, chiar cerșitorul de pe stradă este curat îmbrăcat și este cuviincios. Instalați într'o stradă erau vre-o zece orbi veniți din satele sărace, din fundul Spaniei. Aceștia însă nu erau scoși în stradă până nu erau spălați, pieptănați, curățați. Din curiositate m'am uitat până și la ciorapii unuia, și ciorapii lui erau curați, fără găuri, și stătea orbețul acela așezat frumos într'un colț, nu se lega de nimeni, suna doar cei câțiva gologani pe cari-i avea în talerul lui. N'am văzut o societate mai gentilă în munca și în onestitatea ei.

Am trecut apoi prin Sudul Franciei. Ei bine, Sudul Franciei nu este altceva decât un atelier, o uzină de muncă; nu este om care să nu fie prins la lucru și care să nu poată să-și câștige onest pânea din lucrul pe care-l face. Și acolo se face politică, domnilor, nu-

mai cât politica aceia nu se face cu toată lumea; este politica unui număr de oameni şi este supusă în fiecare moment judecăţii naţiunii. Dar nu poţi să ai judecata naţiunii, dacă d-ta ai înscris pe cetăţean în partide şi i-ai îndatorat să te aprobe orice ai face d-ta. Cine judecă atunci într'un partid, dacă pe fiecare l-ai înscris ca pe robii ţigani de odinioară, cu făgădueli mincinoase, în listele partidului d-tale? (Aplauze prelungite).

IN ITALIA

Am fost în Italia. Nu este vizită în Italia care să nu mă întărească în credinţa că acolo, oricare ar fi forma, se face o mare operă naţională. Oameni plini de încredere într'înşii, cu mâni sigure, au credinţa că pot face ca poporul italian să ajungă cel dintâiu popor din lume, şi nu este italian care să nu aibă această credinţă că, dacă Italia nu este astăzi cea dintâiu ţară de pe lume, este totuşi chemată să fie cea dintâiu ţară de pe lume. Am luat cuvântul acum două zile în Cameră, pentru ca să apăr Italia şi am făcut-o aceasta pentru că sunt sentimente indestructibile în noi, pe care nici-o fracmasonerie nu le poate sfărâma (aplauze prelungite) şi fiindcă eu, care cunosc Italia altfel decât din două gazete, ştiu care este gândul poporului italian faţă de noi şi sentimentele, indestructibile ale poporului italian; iar de strigătele de furie neinteligente şi neputincioase nu-mi pasă. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate).

MIZERIA NOASTRA

M'am întors în ţară. Aici feţe ofilite, oameni nehrăniţi, — evident, în mare parte, oameni nehrăniţi în ţara cea mai rodnică. Căci, într'adevăr, cea mai mare parte din poporul românesc este nehrănită, şi oamenii aceştia nu pot să îndeplinească ceia ce oamenii bine hrăniţi şi bine ţinuţi pot face. Muncitorul român hrănit cu mămăligă şi cu verdeţuri fierte evident că n'are energia pe care o are muncitorul care de la început este crescut cu totul altfel. Oameni ofiliţi prin nehrănire, oameni cari nu sînt în seama nimănui! Şi de o fi omul bucuros, de o fi întristat, de o fi sănătos, de o fi bolnav, de o fi omul zdrenţăros sau îmbrăcat, „treaba lui", şi aşa merge societatea românească! „Treaba lui", pentru imensa majoritate, iar pentru câţiva oameni ridicaţi cine ştie cum şi cari une ori se sperie de locurile unde au ajuns, pentru aceştia masa întinsă a muncii noastre întregi. (Aplauze).

Nu am văzut, domnilor, nicăieri însufleţire. Te uiţi la o gară; nu vezi oameni cari vin şi cari pleacă, fiecare având în ochi ţinta pe care o urmăreşte. Ci oameni cari se târăsc din loc în loc, oameni cari-şi cară ghetele, cişmele şi căciulile ţuguiate, ca şi jambierele de pe vremea răsboiului; vezi pe acelaşi om câte patru-cinci feluri de îmbrăcăminte, de ar crede cineva că s'a dus pe un maidan şi a cules de pe maidanul acela tot ceia ce a găsit,

în loc să fie frumosul nostru port popular de odinioară. In loc să păstrăm în masele acestea rurale icoane de artă, am transformat oamenii într'un fel de caricatură orășenească, alergând după câștiguri de club (Aplauze).

PARAGINA ȘI PRADA

M'am uitat la câmpiile noastre și le-am văzut lăsate în paragină, în cea mai mare parte. Agricultura e făcută prost. Pământul roșu din Catalonia este lucrat, frământat de-ți este mai mare dragul să-l privești, ca o cafea ieșită din râșniță, pe când la noi este doar o rostogolire de bulgări, iar drumurile sunt pline de oameni cari dorm în căruțe și cară vin falșificat pentru a otrăvi orașele. Acesta este adevărul! (Aplauze).

Bogățiile țării sunt în mânile străinilor ispitiți, nu de afaceri din cari să profite țara, ci de afaceri de acele deochiate la care vin numai aventurierii. Este plin Simplonul, sunt pline toate trenurile de amatorii de cadavre cari vin să ia și ultima bucățică de carne rămasă pe oasele noastre chinuite. Acesta este adevărul. (Aplauze prelungite).

Observați dv. pe stradă, în mijlocul mulțimii abătute care nu știe de unde să ia impozitul de mâine, a cării viață exprimă desordinea comerțului și a economiei naționale, pentru că fabricăm șomeri pe cari-i vindem

în străinătate, aceasta fiind lozinca economiei noastre naţionale, în mijlocul lor, zic, siguri de dânşii, trec, călcând apăsat trotuarele, cu priviri de oţel, de pasări de pradă în ochi, exploatatorii veniţi de pretutindeni când se bate toba ultimului mezat al economiei noastre româneşti. (Aplauze prelungite şi îndelung repetate). Acesta este adevărul.

O CAMERA DESCURAJATA

Am intrat în Cameră, în Camera ieşită dintr'un entuziasm popular fără pereche, în Camera care înconjoară cu credinţă oameni dintre cari unii merită să fie respectaţi, căci aduc cele mai frumoase tradiţiuni ale Ardealului. O Cameră descurajată, şi voiu spune aceasta şi acolo înaintea lor şi-i va durea mai mult, fiindcă li-o spune, nu un duşman care umblă după o succesiune căpătată prin intrigi şi prin aţâţări, ci li-o spune un om care în mare parte şi-a împletit viaţa lui cu viaţa unora dintre dânşii. Nimeni nu a iubit Ardealul mai mult decât mine, dintre aceştia din vechiul regat (aplauze), nimeni nu l-a iubit mai mult şi nu l-a exploatat mai puţin decât mine, care eu nu l-am întrebuinţat de loc, deşi puteam să o fac printre cei dintâi.

O SOCIETATE CARE TANJEŞTE

Viaţă nu este nicăeri; oriunde te duci, o societate care tânjeşte. Nici în şcolile înalte, nici acolo nu este viaţă. Imi aduc aminte că acum

patruzeci de ani, ca profesor tânăr care învăţam atunci materia mea şi o expuneam cum îmi ajuta Dumnezeu, îmi aduc aminte că veniau la cursul de istorie studenţi şi de la alte Facultăţi, de la Şcoala Politechnică, profesori. Dece? Pentru că, pe de op arte, se trăia mai uşor, iar pe de altă parte, starea de suflet a oamenilor era alta. Acum ne aflăm într'o stare pe jumătate adormită; ni facem cursurile înaintea unor ascultători tot aşa, cari se gândesc cu groază la ziua de mâne, cari se târăsc în vederea unei diplome, cu care pe urmă să meargă să cerşească la toate uşile (aplauze. Acesta este adevărul.

O ATMOSFERA MORMANTALA

Miroase a mort în Ţara Românească (aplauze prelungite). Miroase a mort, şi aceasta ne priveşte pe fiecare din noi. A trecut vremea aceia când ziceam: trebuie să-mi fac o carieră, puţin îmi pasă de ceilalţi. Se adevereşte ceia ce am spus eu acum treizeci de ani: „Băgaţi de seamă că va fi o vreme când starea rea a societăţii întregi va strica şi starea bună ce fiecare în particular aţi izbutit-o să v'o câştigaţi într'o viaţă liberă". Suferim cu toţii din mizeria ţării. Am lăsat boala sufletelor să se încuibeze în masele cele mari, şi contagiunea se întinde asupra fiecăruia dintre noi. Am fost ca nişte negustori bogaţi cari, ştiind că a intrat ciuma în cartierele

mărginaşe, ar fi spus: „Ce are aface! piară ei; să mă pot apăra eu", şi ciuma îşi face intrarea şi în casele negustorilor celor bogaţi (aplauze). Iată domnilor ce am văzut eu.

Mi-a venit în casă acum câtăva vreme un profesor ceva mai în vârstă decât mine, un profesor care este una din gloriile ştiinţifice ale ţării noastre. Nu mă sfiesc a-i spune numele, fiindcă l-am întrebat de câteva ori asupra acestui punct şi el mi-a răspuns: „Nu voiu lua cuvântul, dar voiu veni" — până acuma nu a sosit, dar poate să vină mai târziu. Este vorba de profesorul Cantacuzina, (aplauze prelungite), de profesorul Ion Cantacuzino, care a fost ceia ce ştim cu toţii că a fost, dar nu a fost niciodată ministru al Sănătţii Publice. Să nu se supere d. Sever Dan: d. Sever Dan a fost ministru al Sănătăţii Publice; d-rul Cantacuzino, nu a fost; cel mai mare higienist al nostru şi unul dintre cei mai străluciţi reprezentanţi ai ştiinţei noastre româneşti a fost legat de catedra lui şi nu a putut să exercite nici o influenţă asupra acestei ţări, în care masele încetul cu încetul se distrug prin oftică şi prin boale ruşinoase, fără spitale, fără medici la îndemână, fără nimeni care să privească la nespusa lor mizerie şi părăsire, (aplauze puternice).

Am stat de vorbă cu profesorul Cantacuzino, şi am văzut că aveam amândoi aceleaşi păreri, şi văzând că avem amândoi aceleaşi păreri, mi-am zis: Să las tot rostul mieu de

om de partid să pun la o parte tot dreptul pe care l-am avut eu şi pe care nu mi l-a recunoscut nimeni decât numai prin injurii, care se adresează tocmai la caracterul curat al vieţii mele, ceia ce constituie o mai mare ruşine pentru aceia crai întrebuinţează astfel de procedee, şi neefective, şi lipsite de orice eleganţă. Intr'o ţară, în care mi-am dat şi casa pe care am avut-o, pentru a se face dintr'însa instituţie de cultură, în ţara în care nimeni nu întreabă care este originea imensei averi a unor anume oameni, în ţara în care am primit doar o leafă în viaţa mea, sunt înfăţişat ca un profitor al vieţei publice (aplauze prelungite). Atunci mi-am zis, ne-am zis amândoi: oare nu ar fi bine să chemăm lumea şi să căutăm să înfăţişăm această stare de lucruri deplin, crud, aşa cum e.

CE REPREZINTA PARTIDUL NAŢIONAL

Dar dv. mă puteţi întreba: d-ta eşti om partid, d-ta eşti preşedintele unui partid. Ai dreptul d-ta să vorbeşti aşa cum ar vorbi cineva care nu a făcut politică? Ai dreptul d-ta să vorbeşti în felul acesta înaintea cetăţenilor şi înaintea ţării întregi, fiindcă dv., câţi sunteţi reprezentaţi în momentul acesta pentru mine conştiinţa acestei ţări către care eu vorbesc şi vobresc cu toată sinceritatea, şi doresc să fiu înţeles cu toată onestitatea.

Domnilor, eu cred că am dreptul să adresez această chemare şi să spun aceste cuvinte din mai multe motive.

Intâiu, domnilor, partidul care se numeşte acum Partidul Naţional, nu este un partid. De ce să ne înşelăm în această privință? Eu trebuie să vă spun acest lucru chiar dacă s'ar supăra unii dintre prietenii cari au muncit pentru a înjgheba acest partid. Noi nu suntem un partid în înțelesul obişnuit al cuvântului. Cu alte cuivnte noi suntem un partid în înțelesul englez, în înțelesul francez, dar nu suntem un partid ca pentru Țara Românească. Nu suntem un partid ca pentru Țara Românească, fiindcă niciodată nu am vrut să fim un partid ca pentru Țara Românească. Dv. ştiţi de unde a plecat alcătuirea aceasta a noastră; a plecat dintr'o reacțiune contra politicianismului, şi s'a alcătuit această formațiune fiindcă vroiam să rețin pe tineri de a trece la politica de căpătuială. Acesta a fost singurul motiv, pentru care am rostit cuvântul de partid. Fiindcă vedeam că se ispitesc unii şi alţii, mi-am zis că ar fi bine să fie un grup de oameni cari să reprezinte propaganda contra politicianismului. Şi toată viaţa mea, cu toţi prietenii mei, am lucrat pentru acest unic scop; să căutăm a lumina lumea asupra primejdiilor politicianismului, să căutăm a smulge lumea dela politicianismul de club, să căutăm a face să intre în fiecare partid cât mai multă grije de ţară şi cât

mai puţină grije de interesele acelea care sunt exploatate potrivit cu registrele de club.

O ATITUDINE

Mă poate întreba cineva: dar d-ta ai susţinut când pe unul, când pe altul. Da. In faţa unor oameni cari erau prinşi într'un angrenaj greşit, dar cari cu toate acestea aveau însuşirile lor şi erau puşi în anumite înprejurări în cari puteau să facă bine ţării — acolo unde mi s'a părut că opera naţională, în ciuda interesului de club poate să fie în acel moment îndreptată pe o cale bună, am dat tot sprijinul mieu, fără ca vre-odată să fie negociat în ceia ce priveşte răsplătirea acelui sprijin (aplauze prelungite).

Era pe vremea când trebuia ca toată lumea să se strângă în jurul guvernului, a acelui guvern care începuse războiul şi care se legase a sprijini acest războiu.

Atunci eu am rezistat la toate îndemnurile vechilor conservatori de a face politică. Pe lângă criza militară, pe lângă criza naţională, pe lângă acea criză în care părea că toată viaţa noastră se va cufunda, fiindcă era o luptă pe viaţă şi pe moarte şi mulţi credeau că suntem intraţi în rândurile morţilor, eu am spus că nu este timpul să discutăm politică. Şi doi ani şi jumătate nu am făcut nici o politică. De două ori am luat cuvântul în Parlament; odată ca să ridic sufletele pentru

rezistenţă, şi a doua oară pentru ca să se facă dreptate ţăranilor (aplauze). Fiindcă aveam această credinţă, că în războiu, uitând orice deosebire de partid, noi trebue să fim un singur popor. Şi, de câte ori după războiu au fost oameni cari au zis că este vremea să facem altceva decât în tristul trecut, de atâtea ori li-am spus : „eu aştept; nu am dreptul să declar că nu am încredere în voinţa dv., dar aştept proba, şi, până în momentul probei, eu nu aş fi onest dacă aş nega curăţenia intenţiunilor dv. Şi deseori mi s'a spus că în această privinţă am avut deziluzii.

DEZILUZII PREVAZUTE

Dar credeţi dv., domnilor, că desiluziile acestea nu le-am pervăzut eu? Dar care este clasa, care este grupul de oameni cu care să nu fi încercat să lucrez în această societate, în orice condiţiuni, cu orice muncă, numai pentru ca să putem mâna înainte avânturile naţionale către scopurile către care suntem chemaţi? (Aplauze).

Domnilor, s'a isprăvit războiul. S'a făcut politică şi cu ţăranii, s'a făcut politică şi cu reprezentanţii provinciilor reunite. Rog pe ori cine se găseşte în această sală ca, atunci când vor reproduce cuvintele mele, să le reproducă fidel. Fac această rugăminte şi reprezintanţilor presei, ca să păstreze măcar o oarecare onestitate în relatările lor. Sunt

intreese, o știu, dar peste interesele acestea trebuie să fim înainte de toate loiali, și măcar spiritul cuvintelor care se rostesc, rog să fie redat cu toată autenticitatea, așa cum au fost rostite.

Când țara va afla ceiace am spus eu aci, doresc să mi se arăte care este momentul în care am lingușit eu pe țărani, pe țăranii aceia pentru cari odată și viața mi-a fost în primejdie, atunci când nu era nici partid țărănesc, când nu era nici vot universal, când eu nu aveam nici o nevoie de țărani .

PENTRU ȚĂRANI

Am făcut tot ce am putut pentru dânșii; m'am dus însă vreodată să prezint țidula și să li spun: iată ceia ce am făcut și ceia ce-mi datorați dv.? Li-am făgăduit eu pământuri care nu există? Li-am făgăduit eu case pe Bărăgan? Li-am făgăduit eu readucerea orașelor la vetrele satelor? Li-am făgăduit eu ruralizarea Bucureștilor? Am întrebuințat vre-o dată astfel de mijloace? Imi era foarte ușor să le întrebuințez, dar eu nu sunt demagog. Orice elocvență poate fi într'adevăr demagogie, dar nu orice demagogie poate fi elocvență (aplauze).

Nu am făcut aceasta, d-lor : Am fost aspru și crud cu țăranii pe cari îi iubesc, din momentul în care am văzut că nu lucrează pământul și eu am fost cel dintâiu care am spus, cu toată hotărârea, cu toată mânia și cu toată

pasiunea: nu vă faceți datoria față de țara voastră, nu înțelegeți datoria voastră; fără să știți, sunteți cei mai mari dușmani ai țării care va dat cel mai scump, adecă pământul (aplauze).

O spun aceasta aici, acum, și dacă ași fi cărat țăranii, bătându-mi joc de sfânta lor naivitate, dacă i-aș fi cărat aici pe căprării, aș fi spus aici acelaș lucru și în fața lor, și nu ar fi fost niciunul care să îndrăznească să strige că nu este adevărat, fiindcă fiecare are într'însul simțul păcatului pe care îl face față de țara sa.

IN NUMELE INTERESELOR NAȚIONALE

Eu am avut legături cu toți Românii din toate țerile, pentru interesele naționale, și m'am pus fără niciun fel de frică în slujba fiecăruia. Am fost dat afară din Bucovina, *für beständig abgeschafft*, „scos de acolo pentru totdeauna", din ordinul expres al răposatei Sale Majestăți Francisc Iosif. In Ardeal cărțile mele au fost oprite. Nu este sat din Ardeal în care să nu-mi fi călcat piciorul, din care să nu fi cules cea din urmă însemnare depe cea mai modestă carte de biserică. Cu banii miei și cu jertfa mea am cutreierat ținuturile românesti în robie, creând legături cu toți oamenii de acolo, și nu este unul care, căutând în fundul conștiinții sale, să nu găsească prietenia mea devotată, jertfitoare și absolut desinteresată.

În Basarabia supusă Rusiei între sulițele jandarmilor Impăratului Nicolae eu am făcut drumurile mele, și cel dintâiu adăpost pentru studenții basarabeni l-am făcut eu la Iași, cu bani adunați după stradă. Cu toate acestea niciodată, în nici-o provincie românească nu m'am dus să cer un singur vot pentru partidul mieu (aplauze).

Şi atunci, d-lor, dacă este așa, da, eu omul unui partid de felul celor din Apus, am dreptul să vorbesc de interesele naționale, iar aceia cari reprezintă partidele în forma lor degenerată bizantino-turcească, evident că nu au acest drept; au toate avantagiile dar nu au acest drept (aplauze puternice).

O AMINTIRE

Pe de altă parte, d-lor, cine face politică în felul cum înțeleg eu a se face, adică făcând necontenit apel la judecată, nu la interesul cetățeanului, poate să vorbească altfel decât ceilalți. Să-mi dați voie să-mi aduc aminte înaintea dv. de o conversație cu răposatul Ion Brătianu. Ion Brătianu era un om de un foarte mare merit, de o mare inteligență și de o mare hotărâre. Avea și anumite defecte pe care nu e locul să le relevăm aici; le-am spus atunci când era un merit să i le spun, și nu le voi spune acum când ar fi o impietate să le amintesc. Era un om mult superior acelora de cari era încunjurat și de care se putea plânge. A fost o personalitate, a fost un om; nu era par-

tidul liberal Ion Brătianu. De altfel, în ce priveşte partidele, ori este partidul şi nu este omul, şi atunci nu se face nimic, ori partidul nu este de fapt, dar este omul şi se face ceva (aplauze).

Spuneam d-lor, că discutam odată cu Ionel Brătianu pe stradă. De altfel noi am fost prieteni foarte buni o bucată de vreme, şi eu am regretat că nu a fost cu putinţă să mergem multă vreme împreună, şi mă asigurau oameni din jurul lui că şi el a regretat nu odată că, în loc să se servească de oamenii aceia de care îi era cred, scârbă, ar fi putut găsi în mine un bun prieten. In sufletul lui de om onest, va fi regretat foarte mult că nu a putut sà stea alături cu un om care nici el nu avea dreptul să i se creadă superior lui şi nici de partea cealaltă nu putea să fie o afirmaţie de superioritate. Odată la Iaşi mi-a spus: „noi nu ne înţelegem, pentru că d-ta îţi închipui că vreau să te tratez ca superior, şi d-ta mă tratezi ca inferior". Atunci i-am răspuns: „nici eu nu te consider ca inferiorul mieu, nici d-ta să nu mă poţi considera ca inferiorul d-tale". Eram doi oameni cum i-a lăsat Dumnezeu cari când vorbiau de lucruri bune s'ar fi putut înţelege, dacă el nu ar fi avut o camarilă, cum eu n'am suferit nici odată una în jurul mieu.

In conversaţia noastră i-am spus: „d-le Brătianu spune-mi d-ta cum îţi poţi închipui ţara împărţită în cete, fiecare şef cu lista lui? Cine ne judecă? Ii aduceam exemple de aiurea cum se pot aduce şi acum. Au fost mai deunăzi a-

legeri în Anglia. Anglia s'a găsit într'un moment înaintea primejdiei sovietice. Ce a făcut ea atunci? Indiferent de simpatiile care le avuse cineva înainte, — fiindcă înscrierile în club la Englezi nu există, — s'a întâmplat că și liberali și laburiști au votat pentru conservatori, și a fost un guvern conservator. Pe urmă s'a văzut că s'a mers prea mult în dreapta, și s'a spus: trebuie o restabilire a echilibrului și este în interesul țării să votăm pentru stânga, care nu mai este pentru soviete. Atunci conservatori și liberali au votat și pentru laburiști, și au adus un guvern laburist.

POLITICA IN FRANȚA

Dar iată Franța. Credeți dv. că d. Poincaré, acest om eminent, credeți dv. că el a venit la guvern cu voturile alegătorilor înscriși în registrele clubului său? Credeți dv. că d. Poincaré are atâta de făcut ca de dimineață până seara să fie trepădușul care se roagă de fiecare dela atelier, și să-i spună: vino, te înscrie în cetățean, ca să-l ia dela lucrul lui, dela câmp, partidul mieu, că am să te fac primar, consilier comunal sau am să te pun pe lista mea la alegeri? Credeți dv. că ar fi posibil ca un om ca d. Poincaré să consimtă a îndeplini această scârboasă meserie de șarlatan? (Aplauze).

D-lor, eu o mică parte din an o petrec în străinătate la școala mea de lângă Paris, la Fontenay aux Roses. Ei bine, în această comulți însă au votat cândva pentru d. Poincaré,

și eu am avut curiozitatea să întreb, să zicem pe portarul școlii mele: „Dar dv. cu cine ați votat? Noi am votat cu d. Poincaré" cu Poincaré omul răsboiului, cu Poincaré, omul de drept, cu Poincaré, omul de ordine, cu „burghezul" acesta au votat socialiști și comuniști, fiind că și-au dat sama că acela este omul capabil să îndrepte Franța, care mergea către prăpastie (aplauze).

A FACE POLITICĂ

Și, d-lor, dacă eu îndrăznesc să spun lucrurile acestea aici, — și am convingerea că nimeni nu ar putea să le spună așa cum le spun eu, — este și un alt motiv. Eu fac politică, dar la mine politica este un eflux al activității mele culturale și al preocupațiilor mele morale. Prietenilor miei nu li place aceasta multora. Este d. Cihodariu, un așa de bun organizator, este acest admirabil profesor pe care-l veți auzi, d. Tașcă, și chiar d. Munteanu Râmnic, deși e mai idealist. Se întâmplă uneori să-mi spună același lucru: D-le, de ce nu cheltuiești d-ta o parte din timpul d-tale pentru politică?" Dar, bine, articolul mieu zilnic nu este politică? Dar atitudinea mea nu este politică ? Dar vizitele, plăcute sau neplăcute, pe care le fac Camerei, nu sunt politică? Dar să mă desfac eu de sufletele acestea omenești ale tuturor veacurilor care învie prin mine, să rup legătura aceasta de intimă poezie dintre mine și mersul țerii al umanității ?

Pentru ce să vin cu pălăria în mână înaintea acelora de cari aș avea nevoie într'un moment și pe cari să-i târăsc la alegeri, de și în fundul sufletului mieu îi desprețuiesc? Să mă duc să cheltuiesc vremea aceasta a lui Dumnezeu pentru pertractări nesfârșite în vederea unor mandate electorale și în vederea unor situațiuni materiale? Niciodată nu aș putea să cad așa de jos. Și, dacă mi s'ar spune să aleg hotărît între una sau alta, eu m'aș întoarce la opera națională în care am trăit și din care opera de partid nu este decât o singură manifestare și nu e cea dintâiu! (Aplauze prelungite).

GUVERNARE CU ȚARA INTREAGĂ

De aceia, d-lor, în orice moment, când, în sfârșit țara și-ar deschide ochii asupra bătrânețelor mele nedreptățite și disprețuite, eu aș putea guverna cu țara întreagă fiindcă nu am angajamente față de nimeni (aplauze prelungite și îndelung repetate, ovațiuni).

Orice om de ispravă îmi este prieten la locul care i se cuvine (aplauze), pe când de partea cealaltă, nu există om de ispravă ci doar omul care a făcut servicii și locul care i s'a făgăduit a fost poate făgăduit la zece alții cari se vor bate cap în cap pentru a compromite o guvernare și a omorî un regim. (Aplauze).

Iată de ce am tot dreptul de a vorbi aici.

POLITICA LUI CARAGIALE

Acum mă veți întreba: care este mijlocul de îndreptare? Fiindcă, în ce privește situația, ea este indiscutabil aceia pe care v'am înfățișat-o și pe care o știe toată lumea. Sunt unii miniștri mai noi cari o află în ultimul moment și cari se înspăimântă când li se aduc dovezile. Iată, de pildă, când a mers deputația Corpului Didactic la Președintele Consiliului și i-au spus: „Noi trăim cu 2200 lei pe lună", i-a întrebat Președintele Consiliului: „Adevărat că trăiți numai cu atât? Eu nu știam. Este grozav, dar eu nu știam! Starea aceasta de lucruri trebuie să fie cunoscută de toată lumea, chiar și de aceia care o află atunci pentru întâia dată, pentru că așa este țara Românească.

Ce putem face? Nimeni nu zice să omorîm partidele, să ridicăm pietrele de pe stradă și să lovim în fruntea acelor oameni de mare merit, cari nu sunt vinovați ei, dar este vinovat sistemul, acel sistem afurisit, blăstămat, ticălos, care a rezistat și înfierării literare, armei teribile de umor a lui Carageale. Noi facem, serios politica lui Carageale. Nu a murit nimic din comedia umană a lui, nu că odinioară se făcea nelustruită, pe când astăzi se face lustruită, dar exact în aceleași condițiuni. Și încă puțin înviată în formele cele vechi prin rezultatele sufragiului universal. Este o a doua ediție a lui Caragiale, pe hârtie mai bună, cum va fi ediția literară pe care o pregătește acum d.

Paul Zarifopol; este o a doua ediţie mai supţire a lui Caragiale. O naţiune de oameni muncitori, serioşi, capabili de muncă, trăiesc la dispoziţia clientelei literare a răposatului Ion Luca Caragiale.

Acesta este adevărul! (Aplauze puternice).

MARELE ANONIM

Vi se prezintă soluţiuni mirifice. Se zice: eu am în buzunar un dictator pe care îl voiu scoate când va trebui şi o să-l vedeţi dvs. atunci. Să nu ne jucăm cu astfel de formule! Marele Anonim din buzunar poate să însemneze altceva. Nu bănuesc bunele intenţii ale acelora cari, în disperare, recurg şi la mijloace de acestea; numai că eu cred din mai multa mea experienţă, care mă face să dau aceste sfaturi — că nimeni nu poate lua răspunderea Marelui Anonim care va apărea la un moment dat.

Este tocmai ca şi cum ar fi cineva bolnav de o boală grea şi i s'ar spune: Nu te adresa la nici un fel de doctor, căci eu am un medicament miraculos. Nu pot să-ţi spun ce este, şi nu ţi-l dau. Dar omul zice: eu sufăr, îmi trebuie un medicament ceva mai puţin bun, dar pe care să mi-l dai acum. Nu, zice celalt, d-ta continuă să fii bolnav; eu am medicamentul acesta, dar nu am şi mijlocul de a ţi-l da.

DICTATORUL ŞI DICTATURA

Ei bine, domnilor, aceasta nu se poate. Nici dictatorul anonim care va veni cândva, nici dictatorul cu nume, care a venit prea dese ori, pe măsura acestei ţări. Aceasta este o ţară care nu ştie de frică, şi am avut onoarea să spun lucrul acesta înaintea celei mai inteligente femei din România, care fără îndoială este Regina Maria (aplauze prelungite), care este şi cea mai energică femeie din România; am avut onoarea să o spun la Broşteni. Nu ştiu cum mă furase vorba şi atunci am spus la masă: „această naţie nu ştie de frică; este o naţie care din veac în veac nu a ştiut de frică".

Bine, d-lor, dar dictatorul acesta însemnează un om de care să-ţi fie frică, pe care să-l ştie naţia de frică, şi noi nu suntem o naţie care să ştie de frică, şi omul de care să ni fie frică eu nu l-am întâlnit până acum (aplauze). Este o singură doctrină care se poate stabili în România, dictatura solidarităţii naţionale, sub conducerea aceluia sau acelor oameni cari iubesc mai mult acest popor, şi-şi reclamă mai puţin dreptul de a-l stăpâni (aplauze prelungite). Dictatura poporului românesc însuşi, a sclavului eliberat asupra ţării sale, este singura dictatură pe care o doresc, şi pe care nu am îndrăznit să spun că o aştept; dar aş închide ochii mulţumit, când aş vedea-o aşezată, când aş vedea Ţara Românească restituită poporului românesc pe sfărâmăturile şandramalelor de club (aplauze prelungite şi îndelung repetate).

UITAT PE CAMPUL DE BATAE

Dar veţi zice: Şi atunci naţia ce o să facă? Să voteze legi? Eu nu ştiu dacă voi guverna vreodată; ştiu un lucru, că nu am cerut niciodată nimănui să guvernez. Sunt oameni, cari mă roagă prieteneşte de nu ştiu câtă vreme să mă duc la Inalta Regenţă. Dar ce să spun eu Inaltei Regenţe? Eu nu am nimic de spus Inaltei Regenţe; din fericire nu am să-i spun nimic, de ceiace au să spună anume persoane care pot să aibe anume legături cu Inalta Regenţă. Eu frecventator de anticamere nu sunt, şi nu sunt capabil să fiu. Dar sunt oameni cari cu toată prietenia îmi recomandă o petiţie onorabilă. Eu nu fac nici petiţie onorabilă inmănui, nici naţiei, nici Regenţei; eu sunt un ostaş uitat pe câmpul de bătălie, în care se desbracă azi cadavrele ostaşilor Ţării Româneşti. Dacă sunt pentru acest om, se ştie unde-l pot găsi, îl pot găsi totdeauna cu arma pe umăr, obosit, sau gata să îndeplinească chemarea ţării sale. Dar eu să cer? Nu am cerut niciodată nimănui nimic, şi m'aş crede desonorat, ar fi pentru mine o sinucidere morală, atunci când aş cere Cu atât mai puţin, cum credeţi mulţi dintre dv. că de dimineaţă până seara mă duc la prietenul meu d. Maniu şi fac tot felul de calcule de club. Dar, dacă s'ar întâmpla lucrul acesta, dacă din noi doi ar fi cineva care ar roşi, d. Maniu ar roşi când ar vedea pe

Nicolae Iorga, aproape de 60 ani, venind să negocieze lucruri care sunt pentru alte tagme de oameni, cu altă viaţă, cu alte scopuri în această viaţă (aplauze puternice).

NU LEGI, CI INVIEREA MORALA

Dar, domnilor, dacă s'ar întâmpla acest lucru pe care eu nu-l doresc, să am şi eu o influenţă asupra vieţii acestei ţări, aş declara de la început că nu voiu propune spre votare nici-o lege, de oarece cu legile acestea pe care le avem, bune sau rele, se poate guverna. Nu este vorba de numele maşinii, ci este vorba de valoarea pieselor. Se poate întâmpla, cu cel mai bun automobil, dar cu piese de bleh, să nu poţi face un kilometru, şi se poate întâmpla cu cine ştie ce maşină veche, dar care să fie din cel mai curat oţel, să poţi face mai uşor acel drum.

Prin urmare, nu ni trebuesc mai multe legi în Ţara Românească, legi cari împiedecă orice acţiune a societăţiii; acţiunea omenească trebue lăsată liberă, nu trebue încărcată în fiecare moment, în paragrafe. Ceia ce trebuie făcut, este învierea morală a acestei ţări, crearea sufletelor celor de voinţă, de credinţă, de acţiune, în această ţară. (aplauze puternice şi repetate). Dar cum să creezi aceste suflete? Mergând la alegeri din om în om? Nu se poate. Omul în felul acesta este ca şi cum l-ai lua dintr'un întuneric în

care a trăit până atunci şi l-ai pune înaintea fascicolului de raze ale maşinelor electrice. Atunci el se pierde cu desăvârşire. Legile sunt astfel zădărnicii, și nu de acestea avem nevoie, ci, după cum, am spus, de învierea morală a acestei ţări.

INAUGURAREA UNEI POLITICI

Acesta este sensul politicei, pe care îndrăsnesc să spun, că o inaugurez acum, o inaugurez desfăcându-mă de sarcinile aceste de partid, pe care rog pe prietenii mei să le îndeplienască singuri, în timpul absenţei mele și chiar atunci când voiu fi în ţară. De sigur respect grupul de oameni de mare valoare morală, înaintea vieţii cărora se poate închina oricine, căci sunt şi vieţi de sfinţi, dar declar că am despreţuit totdeauna mijloacele obișnuite prin care se poate guverna în Ţara Românească. Partidul mieu nu este creaţiunea mea, ci, este creaţiunea sufletelor de valoare ale tineretului românesc, dinainte de războiu, care s'a strâns de la sine în jurul unui om, pe care l'au crezut curat, și de care niciodată nu s'au putut îndoi că este un om curat. (aplauze prelungite).

Dar dv. vedeţi că de atâta vreme gospodăria partidului, eu nu o mai ţin în mânile mele. Poate a fost vorba într'un moment, de cine ştie ce înţelegere. Atunci am spus imediat: „vedeţi dv. ce este de făcut; eu vă

rog să nu mă amestecaţi pe mine nici în negociaţii, nici în rezultatele lor. Eu mă ţin pentru un singur ceas, care se poate întâmpla să nu vină; aceasta este formula vieţii mele. Până atunci, eu aştept. Aştept şi educ şi trebuie, aici, să vă spun un lucru: Eu am şi elevi foarte buni, şi elevi foarte proşti şi obraznici. De exemplu, sunt anumite gazete unde elevii miei sunt deosebit de obraznici, de vre-o două zile s'au obrăznicit din nou; dar eu sunt foarte sigur că o să-i educ la capăt şi pe dânşii. Roadele nu au ieşit încă la suprafaţă, stau încă în pământ; sunt şi unele seminţe care nu încolţesc aşa de repede, dar vine vremea de iese ceva şi de acolo. Cum vă spun, eu nu am preocupaţii de partid, luni de zile, poate ani de zile, nu voiu avea preocupaţii de partid.

Dar ţin, d-lor, să vă adaug un lucru: eu sunt acum senator de drept şi la viitoarea schimbare de regim, mă pot duce de-a dreptul acolo la Senat, fără să mă mai amestec în nimic care ar putea să afirme prea puternic caracterul de partid. Partidul mieu va avea întotdeauna devotamentul şi sfatul mieu, dar înaintea poporului românesc nu mă voiu mai amesteca în nimic care să represinte un interes de partid, nu voiu lua angajamente, nici nu voiu prezinta un program. Programul acţiunii mele va ieşi din suferinţele şi din nevoile societăţii româneşti (aplauze).

Dv. faceţi programul, cu munca şi cu du-

rerea dv. Eu nu voiu face, ca ceilalţi, să iau un decalog al cine ştie cărui autor german şi să-l copiez, considerându-l programul mieu pentru a sili apoi societatea românească să trăiască înfăşată în decalogul legilor pe care le-am făcut în cabinetul mieu. Nu, aceasta nu voiu face-o!

NECESITATEA DE A TRĂI

In această operă însă contez pe ceva. Oamenii aceştia, cari par izolaţi la alegeri, sunt de fapt legaţi între dânşii, printr'o operă care se face pe încetul. Subt aparenţă tristă, subt suprafaţa goală a vieţii politice, societatea aceasta, care are înfăţişare de moarte, simte cu toate acestea în vinele ei nevoia ineluctabilă de a învia şi de a pune în valoare forţele sale. Aceasta este tragedia: oameni cari par a face pe morţii, şi cari cu toate acestea se simt vii. Este un necontenit zbucium în diversele trepte ale poporului românesc. Se alcătuiesc societăţi de meseriaşi, se alcătuiesc societăţi de comercianţi, societăţi culturale, este şi o altă grupare a ţării decât grupările de partide de club.

Oamenii aceştia sunt de obiceiu despreţuiţi, îi minte cutare sau cutare partid cu anumite făgădueli, care de-obiceiu nu se îndeplinesc. Ei bine, gândul mieu este acesta ca, în loc să nutresc aşteptări zadarnice şi stricătoare, în loc să răscolesc tot ceia ce este

nemulţumire şi nedreptate în stratele populare, în loc să adaug o seducţiune la altă seducţiune, în loc să întrebuinţez pe aceia cari deţin puterea îndemnându-i să facă altceva decât ce vreau, în loc să măgulesc ori să caut a teroriza Regenţa care reprezintă Coroana, ceiace este o faptă foarte rea — Regenţa nici s'o minţi, nici s'o ameninţi; ea este un simbol pe care îl creăm noi necontenit, şi care a trebuit să răspundă tristei, fatalei, tragicei absenţe a purtătorului Coroanei, — în loc de acestea vreau acum, într'un viitor apropiat, să stau de vorbă cu aceia cari reprezintă viaţa organică a societăţii româneşti.

STATUL CORPORATIV ŞI FASCISMUL

In Italia s'a întemeiat Statul corporativ care merge foarte bine. Eu nu cred însă că în societatea românească s'ar putea face acelaşi lucru.

O VOCE: Fascism!

D. N. IORGA: Nu fascism, pentru că fascismul nu se poate strămuta. Dacă d-ta, d-le ai spus-o cu o intenţie rea, nu ai cunoscut lucrurile; dacă l-ai spus cu o intenţie bună, să-mi dai voie să înţeleg mai mult decât d-ta. Fascismul este un fenomen italian. Când vei învăţa d-ta istoria Italiei timp de patru-cinci sute de ani în urmă, atunci să stai de vorbă cu mine. Dar, câtă vreme nu

te-am văzut ascultând cursul mieu de istorie, nu eşti nici măcar până la genunchiul broaştei în ceia ce priveşte discutarea fascismului. mului.

De altminteri nici eu, nici d-lor, cei din jurul mieu, nu au aierul de fascişti; nici eu nici prietenii mei nu am întrebuinţat vre-o dată mijloace de încruntare de sprincene, de gesturi violente care se pot întâlni aiurea. Şi acei cari se supără pe d. Mussolini, acea nu-l cunosc. D. Mussolini este un om foarte muncitor, un om foarte harnic, care, ce e drept, încruntă une ori şi sprincenele pentru că şi acolo sunt oameni proşti cari au nevoie de aşa ceva, dar la noi nu este nevoie de acest lucru.

Aş mai ruga încă un lucru pe întrerupător: să-şi dea sama de un lucru. Statul corporativ nu reprezintă fascismul de la început; este o concepţie care s'a ivit mai târziu, după revoluţia fascistă, şi care se sprijină pe faptul că omul nu are adevărata lui valoare, decât într'un mănunchiu organic. Dar eu nu mă gândesc la organizarea corporativă a Statului românesc, pentru că noi nu suntem încă pregătiţi, pentru că noi nu am avut evul mediu italian, unde Corporaţia nu se poate improviza.

APEL LA ASOCIAŢIUNI

Eu vreau însă altceva: eu vreau opera aceasta de înviere a naţiei româneşti, vreau

să trezim societatea la această alcătuire naturală a ei. Ce vreţi?? Este singura formă în care se poate găsi societatea românească organizată şi nu împrăştiată, şi forma aceasta reprezintă şi elementul cel mai democratic. Omul care vine la club, vine pentru el, omul care intră într'o societate, intră şi pentru nevoile tuturor cari fac parte din această societate. De aceia mă voiu adresa la toate asociaţ4iile: asociaţii ale Corpului Didactic de orce fel; asociaţii de muncitori, asociaţii comerciale, şi li voiu spune lucrul pe care-l spun acum, încheind această prea lungă cuvântare: Aceasta este o ţară care are putere de a trăi, aceasta este o ţară căreia însă i se pregăteşte artificial moartea, aceasta este o ţară în care voinţele cele mai puternice, concepţiile cele mai nobile sunt anulate de fatalitatea ticăloasă a organizaţiile de club.

Eu vă spun acelora cari sunteţi tineri şi aveţi să trăiţi, şi acelor cari sunteţi de vârsta mea şi a-ţi dat copii acestei ţări: Nu lăsaţi să piară ţara (aplauze furtunoase, ovaţiuni îndelung repetate şi prelungite).

CUVANTAREA DE INCHIDERE A INTRUNIRE

D-l prof. Nicolae Iorga :

Domnilor, trebuie să ne despărţim, fiindcă e foarte târziu. De altminteri adunarea de astăzi este numai un început. Eu urmez un

plan pe care vi l'am arătat la început. Sunt alții cari au planuri subterane; eu am planurile mele la lumina zilei. Planurile subterane pot să ducă la guvern; planurile mele nu țintesc la satisfacerea dorinții noastre ca partid de a guverna țara. Eu descheiu încălțămintea celor din urmă oameni din Țara Românească, cari vor veni cu capacitatea trebuitoare de a guverna țara, și fără preocupația de a-și căpătui partizanii. Să vină să-i vedem, să-i cântărim, dar să nu văd banda în urmă și să nu știu că dau țara bandei.

Da, voiu pune toată munca mea, tot ceia ce am putut aduce drept capital moral, într'o viață întreagă, la picioarele celui dintâiu om din mulțime.

Să nu creadă dumnealor cari reprezintă presa unor partide politice că aici este încă una din acele escrocherii care trec în România drept idealism. Aici facem o faptă cinstită, pentru noi și pentru partidul de care v'am spus că sunt mult mai puțin legat decât de interesele țării. Aici nu este vorba de nimic obișnuit; nu este cel dintâiu pas pentru o acțiune de revendicare a puterii și cine crede astfel nu mă cunoaște, cum nu cunoaște interesele țării, și nu știe că o astfel de acțiune nu ar găsi nici un răsunet în opinia publică. Dar după adunarea de astăzi voiu chema asociațiile din țară, dela cea mai umilă până la cea mai mare, și ne vom aduna, nu

*

două trei ceasuri ca să ascultăm câteva frumoase și simțite discursuri, ci din acele asociațiuni voiu căuta să fac un fel de parlament popular și două zile, dacă se poate, ca să audă din guri neprihănite suferințele diferite ale țării. Dela oameni cari trăesc viața adevărată, nu viața falsă a cluburilor, să auzim ceia ce cere țara pentru ca ea să se îndrepte.

Să ne ajute Dumnezeu să o putem face! (Aplauze furtunoase și îndelung repetate).

Biblioteca „SUFLET ROMÂNESC“
Condusă de d-l PALTIN MUNTEANU
Strada Londra 9 — București